

PREVAJANJE CANKARJA

Nike K. Pokorn
Univerza v Ljubljani

1 Status avtorja v izhodiščni kulturi

Repertoar del, ki jih posamezna kultura uvršča med svoja klasična besedila, se v različnih dobah spreminja: določena dela vstopajo, druga izstopajo iz njega, tretja spet ohranjajo svoje mesto v literarnem kanonu. Dela Ivana Cankarja (1876–1918) se uvrščajo v zadnjo kategorijo: od 20. stoletja naprej ostajajo fiksna stalnica vseh izborov slovenskih klasičnih besedil, in sicer ne glede na svetovni, politični ali estetski nazor izbiralca. Zato tudi ni presenetljivo, da so Cankarjeva besedila najpogosteje prevajana dela slovenske literature, ki jih najdemo v več jezikih kot katera koli druga slovenska literarna besedila.

Cankarjevo delo literarni kritiki uvrščajo v obdobje »moderne«, ki je zaznamovalo slovensko književnost ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja. Izraz »moderna« smo Slovenci prevzeli od avstrijskega književnika Hermanna Bahra (1863–1934), z njim pa označujemo literaturo, ki je oznanjala konec starega sveta in rojstvo novega, od tradicije osvobojenega človeštva. V slovenski književnosti *fin de siècle* »moderna« označuje srečanje več umetniških smeri in slogovni pluralizem, ki pa ima skupno izhodišče predvsem v novem razmerju do tradicije (Bernik 1993, 13–14). Različne umetniške smeri tedanje dobe v slovenski prostor namreč niso vdirale postopoma in v takem zaporedju, kot so nastajale v zahodnoevropskih književnostih, temveč so se pojavile istočasno, povezane med seboj v enotno dogajanje. To pomeni, da v opusu Ivana Cankarja lahko zaznamo vplive različnih literarnih slogov: v *Vinjetah* in *Erotiki* najdemo dekadencične elemente, kot so brezželjnost, naveličanost, gnus do življenja ter duševno razrvanost; v večini njegove kratke proze se kaže vpliv ruskega psihološkega in etičnega realizma, ki ga najdemo v delih N. V. Gogolja, F. M. Dostojevskega in L. N. Tolstoja, izjemoma najdemo tudi vplive nemške in avstrijske književnosti Friedricha Nietzscheja in Petra Altenberga. Impresionizem najdemo v *Erotiki*

in *Dunajskih večerih* ter deloma v *Hiši Marije Pomočnice*. Simbolizem, kot prvi literarni slog, znotraj katerega se je slovenska literatura časovno razvijala bolj ali manj vzporedno z evropsko besedno umetnostjo, pa najdemo v *Na klancu* in deloma v *Hiši Marije Pomočnice*, ter končno nastavke ekspresionizma v *Podobah iz sanj* (gl. npr. Bernik 1993, 14–23).

Cankarjevo delo je bilo sicer skozi zgodovino, še posebej ob prvih objavah ali uprizoritvah, različno vrednoteno z idejnega in motivno-snovnega vidika: določeni sloj kritike ga je zavračal, češ da so njegova dela ohlapno grajena, enolična in moralno vprašljiva, druga struja pa je poveličevala njegovo politično prepričanje in ga iskala v vseh njegovih delih. Če vzamemo samo primer povesti *Hlapec Jernej in njegova pravica* (1907), eno izmed najznamenitejših in najpogosteje prevajanih Cankarjevih del, lahko vidimo, da v njem Cankarjevi kritiki razbirajo vse mogoče: od simbolne predstavitve proletarske revolucije (npr. Prijatelj 1921, Bernik 1983) in opisa postopne osvoboditve absurdnega junaka (npr. Tomović 1977) do orisa mučeniške smrti dvojnika trpečega Kristusa (npr. Slodnjak 1975). Večina kritikov je delo pozitivno sprejela in ga pozdravila kot eno najboljših proznih del v slovenščini. Nekateri kritiki, čeprav redkejši, pa so ob objavi tega dela ostajali zadržani, predvsem zaradi idejnih nesoglasij z avtorjevimi političnimi stališči. Duhovnik in politik Evgen Lampe je Cankarju tako očital, da noče opisovati pozitivne strani človeka in da se raje posveča »sentimentalnemu slikanju čustvovanja in mišljenja njegovih čudakov« (Lampe 1907, 525). Izidor Cankar (1969, 296) vidi v povesti »slabo razumljen in docela pokvarjen marxizem«, katoliški pisatelj Ivan Pregelj pa meni, da je Cankar v *Hlapcu Jerneju*, »tej svoji formalni veleumetnini in miselni velezmoti« (Pregelj 1917–1918, 83), ustvaril »delo brez vsake umetniške karakternosti in gradacije« (Pregelj 1970, 350).

Če so bila posamezna Cankarjeva dela deležna kritike zaradi nestrinjanja z izraženimi političnimi nazori ter izborom tematike, pa so si bili kritiki edini, ko so ocenjevali njegov slog; vsi po vrsti so mu namreč priznavali prvenstvo med slovenskimi literati in občudovali njegovo ritmično muzikalno ubranost (gl. npr. Mahnič 1964, 67). Tudi Cankar sam je poudarjal pomembnost sloga v svojem pisanju in je zapisal, da se pri izbiri med slovnično pravilnostjo na eni strani in »jasnostjo in lepoto sloga na drugi« takoj odloči »za slovniško nepravilnost« (pismo H. Tumi, 29. marca 1918; Cankar 1976, 65). Izbor besed je Cankar podrejal določeni ritimični ureditvi in ustvarjal ritem, ki je mestoma celo tako pravilen, da Sovré v njem opaza daktiloidno ritmično osnovo (Sovré 1956–1957, 326–327; glej tudi Pogorelec 2011). Poleg izrazitega ritma, Cankarjev slog odlikuje tudi bogata metaforika, personifikacije, uporaba ironije, sarkazmov in paradoksov (Mahnič 1956–1957); pogosto se tudi približa ljudskemu izražanju in je tako poln ljudskih pregovorov in modrosti ter je skorajda brez tujk (Breznik 1935, 508). Najintimnejša vez pa je po mnenju mnogih nastala med Cankarjevim in liturgičnim oziroma biblijskim slogom. Poleg tega, da Cankar za primere pogosto uporablja zgodbe in prilike iz Svetega pisma, v govor svojih junakov vpleta tudi bolj ali manj dobesedno kar cele citate iz Biblije ali pa posnema njen slog in ritem z različnimi ponavljalnimi figurami in paralelizmi (Mahnič 1956–1957, 104).

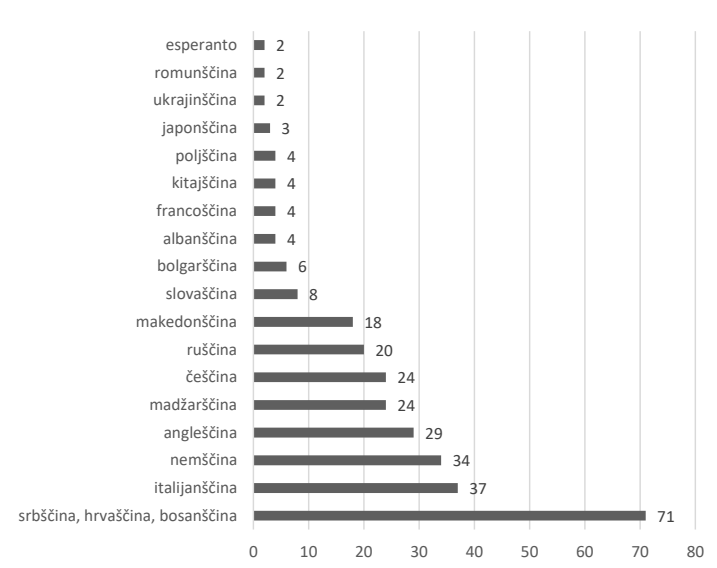
Čeprav je Cankar pisal poezijo, dramatiko in prozna dela, je po vsej verjetnosti slovenskemu bralstvu najbolj znan po svoji najkrajši obliki proznega literarnega izraza: črtici, za katero je značilno, da je omejena na en sam dogodek, položaj ali razpoloženje in napisana pogosto v prvi osebi kot spomin in doživljaj, včasih z razmišljajočim začetkom in koncem (Kos 1987, 175–176).

2 Pregled prevodov

Ravno ta dovršenost in premišljenost uporabe vrste stilističnih sredstev, ki smo jih vsaj deloma skušali opisati zgoraj, je povzročala mnogo težav prevajalcem, ki pa so se skoraj enotno odločali za simbolistično ekspresionistični del Cankarjevega ustvarjanja, saj je večina prevedenih del črtic iz zbirk *Moja njiva* in *Podobe iz sanj*. Poleg črtic je Cankarjevo najpogosteje prevajano delo *Hlapec Jernej in njegova pravica*, ki ga najdemo v kar 22 jezikih.

Po podatkih iz COBISS-a so bili do leta 2022 objavljeni 303 knjižni prevodi Cankarjevih del v 26 različnih jezikov. Jeziki, v katerih sta objavljeni vsaj dve prevedeni Cankarjevi deli, so navedeni v grafu 1. Iz njega je razvidno, da je bil Cankar najpogosteje prevajan v jezike narodov in narodnosti bivših jugoslovanskih republik, v jezike sosednjih narodov in v jezike bivših socialističnih držav – slednje so predvsem v socialističnem obdobju prevajale njegovega *Hlapca Jerneja*, ki so ga brale kot veličastno »prepesnitev Marxovega komunističnega manifesta« (Priatelj 1921, 24).

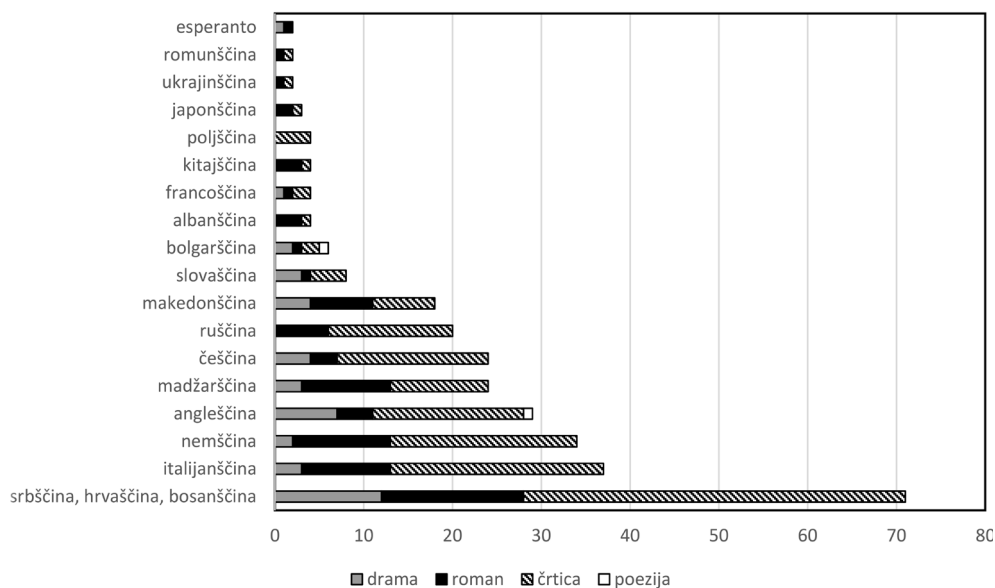
Graf 1: Prevodi Cankarjevih del po jezikih

Po en knjižni prevod Cankarjevih del pa najdemo tudi v španščini, švedščini, finščini, nizozemščini, hindijščini, retoromanščini, malajščini in turščini.

Pregled prevodov po žanru (graf 2) kaže, da so bile najpogosteje prevajane črtice, ki so jim sledili romani (med katerimi je uvrščen tudi *Hlapec Jernej*) ter drame, medtem ko je bila Cankarjeva poezija zelo redko prevajana – najdemo jo le v angleščini in bolgarščini.

Graf 2: Prevodi Cankarjevih del po jezikih in žanrih

Cankarjeva dela, še posebej črtice, so bila objavljena pogosto tudi v antologijah (omeniti je treba *Antologijo literature Ivana Cankarja* (Nidorfer Šiškovič in Lutar 2018) v 21 jezikih) in v revijalnem tisku. Leta 1977 je Društvo slovenskih književnih prevajalcev objavilo zbornik v počastitev stoletnice rojstva Ivana Cankarja, v katerem so objavili med drugim bibliografijo prevodov Cankarjevih del v tuje jezike, ki je poleg knjižnih prevodov vsebovala tudi prevode, objavljene v periodiki. Iz bibliografije, ki jo je avtor, France Dobrovoljc, zbiral več kot 30 let in ki se razteza čez 116 strani, je razvidno, da so bila do leta 1976 Cankarjeva dela prevedena v 31 različnih jezikov (pri tem, da v bibliografiji združujejo srbske, hrvaške in bosanske prevode v skupno jezikovno kategorijo). Pogosti so bili tudi ponatisi: med letoma 1960 in 1973 je bilo na srbohrvaškem področju izdanih kar 75 Cankarjevih prevodov v skupni nakladi 990.000 izvodov (Mitrović 1979, 13) – ta visoka številka je bila posledica dejstva,

da so bila nekatera Cankarjeva dela na tem področju vključena v osnovnošolske in srednješolske učbenike.

France Dobrovoljc (1977, 73) ugotavlja, da so bili posredni prevodi pogosti: madežonski in albanski prevodi so nastali iz srbskih prevodov, podobno so tudi mnogi izmed prevodov v neevropske in vzhodnoevropske jezike nastali prek angleščine (npr. kitajski in indijski prevodi) in ruščine (npr. estonski in beloruski prevodi). Ker so bili prevodi, ki so se uporabljali kot posredniki, na različnih nivojih pomanjkljivi ali ideološko spremenjeni, je to vplivalo na recepcijo Cankarja v številnih tujih okoljih.

3 Predstavitev prevajalcev

V jezikih, ki imajo več kot 20 izdanih knjižnih prevodov del Ivana Cankarja, je nekaterim prevajalcem slovenščina materni jezik, drugim tuji jezik, tretjim, dvojezičnim prevajalcem, pa drugi materni jezik.

Kar nekaj Cankarjevih del v hrvaščino in srbsčino so tako prevedli slovenski prevajalci: na primer pesnik Bogomil Fatur (1914–1990), avantgardist Ferdo Delak (1905–1968) in promotor slovenske literature v Srbiji Tone Potokar (1908–1985). Med prevajalci Cankarja pa najdemo tudi rojene govorce srbskega in bosanskega jezika: srbskega pisatelja Đuzo Radovića (1906–1989) in bošnjaškega pisatelja otroške literature Murisa Idrizovića (1925–2009). Pri nekaterih jezikih, kot je na primer češčina, je skorajda vsako delo prevedel drug prevajalec (morda je še največ del, in sicer tri, prispeval prevajalec Bohuš Vybíral (1887–1951)), medtem ko pri drugih prevladuje en sam prevajalec. Taka primera sta na primer nemščina, kjer je kar 18 Cankarjevih besedil prevedel Avstrijec Erwin Köstler, ali madžarščina, kjer je pomembnejša Cankarjeva dela prevedel slovenski prekmurski pesnik in jezikoslovec Avgust Pavel (1886–1946). Pomembni promotorji slovenske literature in prevajalci so tudi slovenski zamejci in izseljenci: tako na primer med prevajalci Cankarja v italijanščino najdemo sicer italijanskega jezikoslovca Bartolomea Calvija (1886–1961) in v Kopru rojenega italijanskega pisatelja in esejista Arnalda Bressana (1933–1996), vendar pa tudi slovensko zamejsko univerzitetno profesorico Marijo Pirjevec.

Podobna raznolikost je značilna za prevajalce Cankarjevih del v angleščino. Prvi prevajalci Cankarjevih del v angleščino so bili na primer člani prve in druge generacije slovenskih ameriških izseljencev. Med predstavniki prve generacije med drugimi najdemo diplomiranega anglista Antona Družino (1900–1986), ki je prevedel zbirko črtic *Podobe iz sanj*; urednika več izseljeniških periodičnih publikacij v ZDA Vatroslava J. Grilla (1899–1976); univerzitetnega profesorja Jožeta Paternosta in literata Louisa Adamica (1898–1951). Najpomembnejši med njimi je bil Adamic, ki je ustvaril tudi prvi knjižni prevod katerega koli slovenskega literarnega besedila v angleščini: prevod Cankarjevega *Hlapca Jerneja*, ki je izšel leta 1926 v New Yorku. V drugi generaciji prevajalcev je najpomembnejši prevajalec časnikar Anthony J. Klančar (1908–1977), ki je najprej sam

prevedel 17 Cankarjevih črtic, potem pa nekatere od njih objavil znova, ko jih je predelal skupaj z ameriškim slavistom Georgeom R. Noyesom. Prevajanje v paru je bilo pri angleških prevodih dokaj pogosto: *Hlapca Jerneja* sta na primer v angleščino skupaj prevedla Francozinja Sidonie Jeras (1894–1970) in H. C Sewell Grant in ga objavila v Londonu leta 1930, medtem ko sta zbirko črtic *Moje življenje* prevedla univerzitetna profesorica Elza Jereb in lektor za angleški jezik na ljubljanski fakulteti Alasdair MacKinnon (1934–2006). Zelo redko so se Cankarjevih besedil lotili prevajalci, ki so se priučili slovenščine sami – ena izmed takšnih izjem je bil univerzitetni profesor in slavist Henry Leeming (1920–2004), ki je prevedel *Hišo Marije Pomočnice*, ki je izšla v Ljubljani leta 1976.

4 Predstavitev posebnosti posameznih prevodov

Glede na visoko število prevodov Cankarjevih del na tem mestu ne moremo podati izčrpnega pregleda posebnosti posameznih prevodov, med drugim tudi ne zaradi tega, ker mnogi izmed njih še niso bili natančno pregledani. Omenimo le tiste, ki so služili kot vir za posredne prevode najpogosteje prevajanega Cankarjevega dela, to je srbski, angleški in ruski prevod *Hlapca Jerneja*. Ob obravnavi najpopularnejšega srbskega prevoda Marija Mitrović (1979, 15) poroča, da je prevajalcu Đuzi Radoviću že v prvem odstavku spodletelo, ko je prevajal znameniti stavek, v katerem Cankar opisuje, kako se je smrtna senca spustila nad Betajново: »Velika in tiha senca je stopila v dolino: glava teman oblak, noge silne jagnedi na loki; svetla kosa na rami sloneča, pa se je bleščala tja do Ljubljane.« (Cankar 1985, 163) Prevajalec Radović je namreč »koso«, znamenje smrti, prevedel kar s »kosa raspuštena niz ramena«, torej, kot lasje, ki padajo na rame. Podobno rešitev najdemo tudi v prevodih še treh drugih srbskih prevajalcev (Radovićevih predhodnikov in naslednikov), kar daje slutiti, da so mnogi od njih le predelali rešitve zgodnejših prevodov.

V prvem angleškem prevodu *Hlapca Jerneja* (1926) prevajalec Louis Adamic načrtno preoblikuje besedilo in iz njega izpusti velik delež eksplicitno religioznih referenc. Če navedemo le en sam primer: poved »Ne pritožujva se, Jernej: kjer so ljudje krivični, tam je Bog pravičen!« Adamic prevede z »Yerney, we've nothing to complain about; if man is unjust, great Nature still believes in justice and compensation« [Jernej, ni se nama treba pritoževati; če je človek krivičen, velika narava vseeno še vedno verjame v pravico in zadoščenje.] (Adamic 1926, 48). Adamic tudi izpusti mnoge paralelizme, saj je bil prepričan, da je Cankarjev slog pogosto preizumetničen za proletarski okus, in spremeni konec povesti. Če Cankar povest zaključi tako, da pozove Boga, naj se usmili vseh grešnikov (»Bog se usmili Jerneja in njegovih sodnikov in vseh grešnih ljudi!« (Cankar 1985, 232)), Adamic v svojem prevodu poudari revolucionarno branje tega dela in ponovi, da so krivični sodniki uničili to, kar je Jernej ustvaril in kar bi moralo biti njegovo (»while the people of the village, his righteous judges and executioners, stood by, their inflamed

faces illumined by the furious red blaze that was consuming Yerney and the fruit of his toil.« (Cankar 1926, 101)) (za podrobnejšo analizo gl. Kocijančič 1993, 1994).

In nazadnje, Priestlyjeva (2001) analiza sovjetskih prevodov *Hlapca Jerneja* je pokazala, da so, po vsej verjetnosti, ruski prevodi narejeni po Adamicevem prevodu, ker na podoben način izpuščajo religiozne elemente in jih premeščajo. In ker je večje število prevodov, ki so nastali v socialistični dobi, narejenih na osnovi Adamicevega prevoda ali sovjetskih prevodov, lahko le z obžalovanjem ugotavljamo, da ima tujina dokaj izkrivljen pogled na delo našega osrednjega prozaista.

5 Promotorji Cankarjevih prevodov v tuje jezike

Prevodi Cankarja v tuje jezike so izšli v tujini, v Sloveniji in v tujini s finančno pomočjo slovenskih inštitucij, kar nam razkriva tudi različne razloge in motive za prevajanje njegovih del. Le redke izmed objav v tujini so posledica pristnega zanimanja tuje kulture za Cankarja, praviloma gre za rezultate naporov posameznikov ali skupnosti, ki so želeli promovirati avtorja, za katerega so menili, da spada med najizbornejše slovenske literate. Tu velja omeniti Janka Lavrina (1887–1986), rednega profesorja za novejšo rusko literaturo na Univerzi v Nottinghamu, ki je omogočil najpomembnejše objave slovenskih literarnih besedil v Združenem kraljestvu med letoma 1930 in 1970, med drugim tudi drugi angleški prevod *Hlapca Jerneja*, ki je izšel v Londonu leta 1930.

Poleg individualnih promotorjev Cankarjevih del v tujini najdemo tudi kolektivne, kot je bila, na primer, slovenska izseljenska skupnost v ZDA. Slovenska izseljenska skupnost je namreč v obdobju med obema vojnama, ko se je v ZDA preselilo največje število Slovencev, prek prevajanja slovenskih literarnih besedil in njihovih objav v svoji periodiki poskušala izoblikovati kulturno podobo in specifično družbeno identiteto slovenske diaspore v ZDA (gl. poglavje *Prevajalska dejavnost v slovenski diaspori v ZDA med obema vojnama*). Na primer, med letoma 1926 in 1939 sta dva izseljeniška časopisa, *Prosveta* in *Nova Doba*, na svojih straneh objavila 26 prevodov slovenskih literarnih besedil v angleščino (22 krajših proznih del in štiri romane), kar 67 % vseh angleških prevodov v *Prosveti* in 79 % v *Novi Dobi* pa je bilo prevodov Cankarjevih besedil, kar kaže, da so prav njegova dela predstavljala temelj samoidentifikacije slovenske izseljenske skupnosti v ZDA (Pokorn 2021).

In nenazadnje, vloga slovenskih inštitucij pri objavljanju prevodov slovenske literature v tuje jezike nikoli ni bila nezanemarljiva (gl. poglavje *Spodbujanje prevajanja v tuje jezike*), kar se kaže tudi na korpusu Cankarjevih prevodov v tuje jezike. Tako so nekatere od njih izdale slovenske založbe (na primer angleški prevod *Hiše Marije Pomočnice* prevajalca Henryja Leeminga je izdala Državna založba Slovenije leta 1976), druge so izšle v *Litterae Slovenicae*, posebni zbirki Društva pisateljev Slovenije, ki jo financira Ministrstvo za kulturo in je namenjena objavi prevodov slovenske literature (npr. angleški prevod *Podob iz sanj* prevajalcev Erice Johnson Debeljak in Jasmina B. Freliha leta 2019),

tretje so prejele subvencijo iz Trubarjevega sklada, ki je od leta 1993 do 2020 finančno podpiral izdajatelje prevodov slovenskih literarnih besedil, tako da je pokrila do 50 % vseh stroškov izdaje (npr. leta 2009 je založba Central European University Press s pomočjo te subvencije izdala angleški prevod *Martina Kačurja*).

6 Prevodovoslovne obravnave prevodov Cankarjevih del

Obstaja kar nekaj člankov, ki se osredotočajo na prevode Cankarjevih del, monografij na to temo je manj. Prva monografija, ki je bila posvečena tej tematiki, je zbornik prispevkov *Cankar v prevodih* (Gantar idr. 1977), ki vsebuje tudi obsežno bibliografijo prevodov Cankarjevih del v tuje jezike. V zborniku se nahajajo tudi krajši prispevki o prevodih Cankarjevih del v srbohrvaščino, makedonsščino, jezike Vojvodine, italijansščino, albanščino in madžarščino. V tem delu najdemo tudi prispevek, posvečen prevodni dejavnosti Ivana Cankarja, ter članek o Avgustu Pavlu, Cankarjevem prevajalcu v madžarščino. Druga monografija je *Cankar, Kosovel, Zlobec in Ljubka Šorli pri Italijanih* Zoltana Jana (2001), v kateri avtor poda tudi izčrpen popis Cankarjevih del, ki so izšla deloma ali v celoti v italijanskem prevodu. Tretja monografija je *Challenging the Traditional Axioms* (Pokorn 2005), v kateri je analiziranih 50 različnih angleških prevodov Cankarjevih del. V tem delu je posebna pozornost namenjena jezikovnim in prevodnim profilom prevajalcev in prevajalk.

V člankih se nekateri avtorji posvečajo Cankarjevim delom v izbranih jezikih ali pa se podrobneje osredotočijo na posamezno delo. V prvo skupino se uvrščajo Oton Berkopec, ki je v seriji člankov, objavljenih v *Slavistični reviji* (Berkopec 1969a, 1969b, 1970, 1971–1972), obravnaval prevajanje Cankarja v češki jezik, Marija Pirjevec (1997), ki na kratko oriše prevajanje Cankarja v Italiji med letoma 1976 in 1983, in Pavle Jović (2019), ki se posveti srbskim prevodom med letoma 1900 in 1940.

Drugi avtorji so se ponavadi omejili na posamezen prevod: Pokorn (2000) in Gacoin-Marks (2001) sta opisali angleški in francoski prevod *Hiše Marije Pomočnice*, Tomaž Onič (2018) je pregledal »Gospoda stotnika« iz *Podob iz sanj*, medtem ko se je največ raziskovalcev posvetilo prevodom *Hlapca Jerneja*. Na primer, Nike Kocijančič Pokorn (1993, 1994) je obravnavala angleški prevod Louisa Adamica, Katarina Šalamun-Biedrzycka (1995) se je osredotočila na poljski prevod, Tom Priestly (2001) se je posvetil sovjetskim prevodom, Gjoko Nikolovski (2018, 2019) pa makedonskemu in srbskim ter hrvaškim prevodom *Hlapca Jerneja*.

V tretji skupini člankov pa so obravnavani pomembnejši prevajalci in promotorji Cankarjevega dela v tujini: Jerneja Petrič (1978a, 1978b, 1989) in Henry A. Christian (1978) sta se v svojih člankih osredotočila zgolj na prevode enega prevajalca: Louisa Adamica. Osrednja vloga, ki so jo igrali prevodi Cankarjevih del v izseljenski skupnosti

v ZDA, pa je opisana v članku »Ivan Cankar kot temelj samoizrisa kulturne identitete slovenskih Američanov« (Pokorn 2021).

Dela Ivana Cankarja so najpogosteje prevajana slovenska literarna besedila v tuje jezike. Čeprav imamo kar nekaj raziskav, ki obravnavajo njegove prevode, se te osredotočajo predvsem na centralne jezike. Upajmo, da bodo v bližnji prihodnosti takšne raziskovalne pozornosti deležni tudi drugi prevodi del tega najznamenitejšega slovenskega prozaista.

7 Seznam sorodnih poglavij v monografiji

Prevajalska dejavnost v slovenski diaspori v ZDA / Spodbujanje prevajanja v tuje jezike

Bibliografija

- Berkopec, Oton. 1969a. »Delo Ivana Cankarja v čeških prevodih in v luči češke publicistike v začetku stoletja.« *Slavistična revija* 17, št. 1: 247–277.
- Berkopec, Oton. 1969b. »Delo Ivana Cankarja v čeških prevodih in v luči češke publicistike do prve svetovne vojne.« *Slavistična revija* 17, št. 2: 365–390.
- Berkopec, Oton. 1970. »Dela Ivana Cankarja v čeških prevodih in v luči češke publicistike v začetku stoletja.« *Slavistična revija* 18, št. 1-2: 153–160.
- Berkopec, Oton. 1971–1972. »Ivan Cankar v čeških prevodih in v luči češke publicistike do konca leta 1918.« *Slavistična revija* 19, št. 1: 105–112; št. 2: 229–240; št. 3: 340–351; št. 4: 474–478.
- Bernik, France. 1993. »Književnost slovenske moderne v evropskem kontekstu.« *Slavistična revija* 41: 13–23.
- Breznik, Anton. 1935. »Jezik naših pripovednikov.« *Dom in svet* 48: 505–510.
- Cankar, Ivan. 1926. *Yerney's Justice*, prevedel in uvod napisal Louis Adamic. New York: Vanguard Press.
- Cankar, Ivan. 1976. *Zbrano delo. Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, 30. knjiga. Pisma V*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Cankar, Ivan. 1985. *Martin Kačur; Hlapec Jernej in njegova pravica; Za križem; Kurent*, uredili France Bernik, Dušan Moravec in Tone Pavček. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Cankar, Izidor. 1969. *Leposlovje – Eseji, kritika*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Christian, Henry A. 1978. »Adamičevi prevodi in izbor jugoslovanskih zgodb.« *Zbornik občine Grosuplje* 10: 215–230.
- Dobrovoljc, France. 1977. »Spremna beseda.« *V Ivan Cankar v prevodih*, Zbornik književnih prevajalcev Slovenije, uredili Kajetan Gantar, Frane Jerman in Janko Moder, 73–74. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Gacoin-Marks, Florence. 2001. »Od literarnega raziskovanja do literarnega prevajanja: vloga besedilne analize pri prevajanju Cankarjeve *Hiše Marije Pomočnice*.« *V Prevajanje Prešerna. Prevajanje pravljic*, uredila Martina Ožbot, 333–350. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Gantar, Kajetan, Frane Jerman in Janko Moder. 1977. *Ivan Cankar v prevodih: Zbornik Društva književnih prevajalcev Slovenije*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Jan, Zoltan. 2001. *Cankar, Kosovel, Zlobec in Ljubka Šorli pri Italijanih. / Bibliografski dodatek: [slovenska književnost pri Italijanih po drugi svetovni vojni]*. Ljubljana: Rokus: Slavistično društvo Slovenije.
- Jović, Pavle. 2019. »Prvi srbski prevodi Cankarjevih del 1900–1940.« *Slavistična revija* 67, št. 1: 115–119.
- Kocijančič, Nike. 1993. »On Louis Adamic's translation of Cankar's *Hlapec Jernej in njegova pravica*.« *Slovene Studies* 15, št. 1-2, 139–150.

- Kocijančič, Nike. 1994. »Svetopisemski slog *Hlapca Jerneja in njegove pravice* avtorja Ivana Cankarja v prevodu Louisa Adamiča.« *Zbornik občine Grosuplje* 18: 177–181.
- Kos, Janko. 1987. *Primerjalna zgodovina slovenske literature*. Ljubljana: Znanstveni inštitut filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Partizanska knjiga.
- Lampe, Evgen. 1907. »Ivan Cankar: *Hlapec Jernej in njegova pravica*.« *Dom in svet* 20: 524–525.
- Mahnič, Joža. 1956–1957. »Slog in ritem Cankarjeve proze.« *Jezik in slovstvo* 2: 97–104, 152–159, 208–217.
- Mahnič, Joža. 1964. *Zgodovina slovenskega slovstva V*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Mitrović, Marija. 1979. »Prevedeni i neprevedeni Cankar.« V *Ivan Cankar v prevodih, Zbornik književnik prevajalcev Slovenije*, uredili Kajetan Gantar, Frane Jerman in Janko Moder, 13–20. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Nidorfer Šiškovič, Mojca in Mateja Lutar, ur. 2018. *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Nikolovski, Gjoko. 2018. »Cankarjev *Hlapec Jernej in njegova pravica* v makedonščini.« V *Ivan Cankar v medkulturnem prostoru: ob stoti obletnici Cankarjeve smrti*, uredile Jožica Čeh Steger, Simona Pulko, Melita Zemljak Jontes, 135–148. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Nikolovski, Gjoko. 2019. »Kulturno-specifični izrazi u srpskim i hrvatskim prevodima Cankaroveg *Sluge Jerneja*.« V *Od jezika k filozofiji in nazaj: Festschrift ob 75-letnici Dunje Jutronić*, uredili Bojan Borstner, Tomaž Onič in Simon Zupan, 337–356. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Onič, Tomaž. 2018. »Prevodni premiki v angleškem prevodu Cankarjevega *Gospoda stotnika*.« V *Ivan Cankar v medkulturnem prostoru: ob stoti obletnici Cankarjeve smrti*, uredile Jožica Čeh Steger, Simona Pulko in Melita Zemljak Jontes, 172–181. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Petrič, Jerneja. 1978a. »Adamičevo prevajanje slovenskih umetnostnih del v angleščino.« *Slavistična revija* 26: 417–441.
- Petrič, Jerneja. 1978b. »Louis Adamic as an interpreter of Yugoslav literature in America.« *Acta neophilologica* 11: 29–46.
- Petrič, Jerneja. 1989. »Louisa Adamiča prevajanje v angleščino.« V *Radovljiški prevajalski zbornik*, uredili Irena Trenc-Frelih, Frane Jerman in Janko Moder, 51–55. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Pirjevec, Marija. 1997. »Ivan Cankar v Italiji (1976–1983).« *Primorska srečanja* 21, št. 191: 206–208.
- Pogorelec, Breda. 2011. *Stilistika slovenskega knjižnega jezika*, uredila Mojca Smolej. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU in Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Pokorn, Nike K. 2000. »Prevod kot interpretacija: Leemingova *Hiša Marije Pomočnice*.« *Primerjalna književnost* 23, št. 2: 109–123.
- Pokorn, Nike K. 2005. *Challenging the traditional axioms: translating into a non-mother tongue*. Amsterdam: John Benjamins. <https://www.jbe-platform.com/content/books/9789027294531>.

- Pokorn, Nike K. 2021. »Ivan Cankar kot temelj samoizrisa kulturne identitete slovenskih Američanov.« V *V sanjah preleti človek stoletje: mednarodni zbornik ob stoletnici smrti Ivana Cankarja*, uredil Matic Kocijančič, 97–115. Acta comparativistica Slovenica 5. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pregelj, Ivan. 1917–1918. »Literaren uvod v *Podobe iz sanj*.« *Mentor* 5–6: 78–85.
- Pregelj, Ivan. 1970. »Ivan Cankar: Zbrani spisi XI.« V Ivan Cankar, *Izbrana dela VII*, uredil France Koblar. Celje: Mohorjeva družba.
- Priestly, Tom. 2001. »On Translations of *Hlapec Jernej in njegova pravica*: 'Religious' Elements in the English and Russian Versions.« *Slavistična revija*, 49, št. 3: 163–183.
- Prijatelj, Ivan. 1921. »Domovina, glej umetnik!« *Cankarjev zbornik*. Ljubljana: Tiskovna zadruga.
- Slodnjak, Anton. 1975. »Spremna beseda.« V Ivan Cankar, *Hlapec Jernej in njegova pravica*, faksimile po rokopisu v narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, Monumenta litterarum Slovenicarum 12, uredil Alfonz Gspan. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sovré, Anton. 1956–1957. »Daktiloidnost Cankarjeve proze.« *Jezik in slovstvo* 2: 326–327.
- Šalamun-Biedrzycka, Katarina. 1995. »Cankarjev *Hlapec Jernej* v poljščini.« *Prevajanje slovenske književnosti: Prevajanje za kino in RTV*, uredila Majda Stanovnik, 44–48. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Tomović, Slobodan. 1977. »Etični problem v noveli *Hlapec Jernej in njegova pravica*.« V *Simpozij o Ivanu Cankarju 1976*, uredili Josip Vidmar, Štefan Barbarič, Franc Zadavec. Ljubljana: Slovenska matica.

POVZETEK

Poglavje obravnava prevode in prevodoslovne obravnave najpogosteje prevajanega slovenskega avtorja v tuje jezike, Ivana Cankarja (1876–1918). Cankarjeva dela, ki se jih uvršča v obdobje »moderne« (tj. literarno smer, ki je zaznamovala slovensko književnost ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja in ki združuje dekandencne elemente, etični realizem, impresionizem, simbolizem in nastavke ekspresionizma), najdemo v kar 26 jezikih. Najpogosteje so prevajana simbolistično ekspresionistična dela, in sicer črtice, vzete iz zbirke *Moja njiva* in *Podobe iz sanj*; najpogosteje prevajano posamično delo pa je njegova povest *Hlapec Jernej in njegova pravica*, ki jo najdemo v kar 22 jezikih. Poglavje predstavi pogloblitve prevajalce Cankarjevih del v jezike, ki imajo več kot 20 izdanih književnih prevodov del Ivana Cankarja, in podrobneje predstavi prevode *Hlapca Jerneja* v srbski, angleški in ruski jezik, ker so ti služili kot vir za nadaljne posredne prevode. Poglavje tudi omeni dva pomembnejša promotorja Cankarjevih del v angleško govorečem svetu: profesorja Janka Lavrina in slovensko diasporo v ZDA, in se zaključí s kratkim povzetkom teoretičnih besedil, ki se posvečajo prevajanju Cankarjevih del v tuje jezike.

ABSTRACT

The chapter focuses on the translations and on the translation studies works dealing with translations of the most translated Slovene author, Ivan Cankar (1894-1918). Cankar's work, which belong to the so-called "Slovene Moderna" (i.e., the literary current that characterizes Slovene literature at the end of the 19th and beginning of the 20th centuries and intertwines Decadent elements, Ethical Realism, Impressionism, Symbolism and the first traces of Expressionism) has been translated into 26 different languages. The most frequently translated works belong to the Symbolic and Expressionist current, i.e., Cankar's sketches and short stories taken from the collections *My Field* and *Dream Visions*, while his most often translated individual work is the novel *Bailiff Yerney and his Rights*, which has been translated into 22 languages. The chapter then introduces the most important translators into the languages that have more than 20 Cankar book translations, and briefly describes the translations of *Bailiff Yerney* into Serbian, English and Russian, i.e., the translations that were used as secondary originals for translations into other languages. Finally, the chapter also mentions two important promoters of Cankar's work in the English-speaking world: Professor Janko Lavrin and the Slovene émigré community in the USA. In the conclusion, theoretical works dealing with the translations of Cankar's works into different languages are outlined.